

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№6(3)

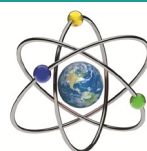
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 484 sahifa,
9-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'zbek bolalar folklorining etnopsixologik jihatlarini.....	10
<i>Alimbayeva Shaxlo Tursunovna</i>	
The Convergence of Educational Paradigms: Policy Borrowing, Adaptability, and Institutional Reform in Uzbekistan's Modern School System	15
<i>Lola Rakhmonovna Djurakulova, Karina Eduardovna Bushevskaya</i>	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida valeologik kompetensiyalarni rivojlantirish	21
<i>Xudoyberdiyev G'iyosiddin Baxtiyor o'g'li, Mamatqulov Davronbek Abdig'apparovich</i>	
Autizm spektridagi buzilishlarga ega bolalar rivojlanishida STEAM ta'lim texnologiyasining pedagogik ahamiyati.....	25
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Zuhra Adizovna</i>	
Ozodlikdan mahrum qilingan shaxsning jazoni ijro etish muassasasidagi moslashuvining psixologik xususiyatlari	30
<i>Saydullayeva Muxabbat Abdullayevna</i>	
Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati.....	33
<i>Shodiyeva Gulruh Xayrullayevna, Ergasheva Farog'at</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida gamifikatsion topshiriqlar asosida divergent fikrlashni shakllantirishning didaktik mexanizmlari.....	37
<i>Jalilov Muhammadali Abdumutalibovich, Saloydiovva Sevaraxon Mahammadsharif qizi</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy faoliyat tajribasini shakllantirish	41
<i>Sayfiddinova Muxlisa Sayfiddinova</i>	
Harbiy xizmatchilar oilalarida inqirozlarni profilaktika qilishda ijtimoiy-psixologik xizmatlarning o'rni	45
<i>Sh. S. Kurbanova</i>	
Yosh onalarning pedagogik kompetensiyalariga oid ilmiy-nazariy yondashuvlar	49
<i>Yuldasheva Zulayxo Sadullayevna</i>	
Роль нарративно-экспозиционной терапии при работе с детьми, репатрированными из ЗОН вооружённых конфликтов	53
<i>Юлдашев Санжар Рузимуродович</i>	
Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar: muammo va uning yechimlari.....	57
<i>Mamatova Karomat Ilhomjonovna</i>	
Bitiruvchi sinf o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish jarayonlarida individual yondashuvning ahamiyati ...	61
<i>Asilova Sanobar Xatamboyevna</i>	
Optika bo'limini o'qitishning didaktik asoslari.....	66
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Shomurodova Maftuna Tolibjon qizi, Rayimova Muazzam Xolbobo qizi</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarida kompyuter grafikasiga oid kompetensiyalarni rivojlantirish uchun Gamified Project-Based Learning asosidagi integrativ metodika ishlab chiqish	69
<i>D. Y. Pulatova, G' R. Berdiyev</i>	
Psixologik savodxonlikning o'smirlar akademik savodxonligiga ta'siri.....	76
<i>Fayzullayev Mirzaodil Mirzamurodovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fizika darslarida loyihaviy ta'limni qo'llashning pedagogik asoslari	81
<i>Ismonov Turgunpulat To'liqinovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning tabiatga oid kompetensiyalarini rivojlantirishda mashg'ulot, ekskursiya va sayrlardan foydalanish metodikasi.....	84
<i>Maripova N. X.</i>	
Individual yondashuvga asoslangan pedagogik mexanizmlarni amaliyotga joriy etish metodikasi	88
<i>Nurova Malika Abduzairovna</i>	

Communicative Learning as a Basis for Critical Thinking Development	92
<i>Petrosyan Nelya Valerevna, Khalilova Farangiz Khoshimovna</i>	
Nikohdan oldingi hissiy-emotsional kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	97
<i>Raximova Gulxayo Alisherovna</i>	
Talabalarda chidamkorlikni rivojlantirishning ahamiyati	100
<i>Shaalimov Muxtorsha Atxamovich</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ertaklar orqali tarbiya berish usullari	105
<i>X. Sh. Ochilova</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol ta'lim texnologiyalarining samaradorligi	109
<i>Xalilova Dilnoza Furkatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kitobxonlik madaniyatini kreativ yondashuvlar asosida shakllantirish imkoniyatlari	112
<i>Xolyigitova Bahoroy Kimsanboyevna</i>	
Bo'lajak buxgalteriya hisobi va audit sohasidagi talabarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	117
<i>Arziyeva Visola Namozovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim mazmunini tizimlashtirishning didaktik va aksiologik tamoyillari	121
<i>Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna</i>	
Munis Xorazmiy devonining o'rganilishi va uning tarixiy-etimologik tahlili	125
<i>Sharopova Durdona Azim qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida pedagogik kompetensiyalarni takomillashtirish asoslari	129
<i>Tashmatova Gulzoda</i>	
Maktabgacha ta'limda steam yondashuvining didaktik imkoniyatlari	133
<i>To'xtaboyeva Maftunaxon G'aniyevna</i>	
Raqamli pedagogikaning zamonaviy ta'lim rivojlanishidagi o'rni	137
<i>Tojiyeva Asila Abdimannon qizi, Pardayeva Ra'no Eshboyevna</i>	
Talabalar jamoasida uchraydigan nizoli vaziyatlarning diagnostik tahlili	142
<i>Vaxobova Muxtabar Nurmuhimmat qizi</i>	
Kreativ yondashuv asosida talabalarining kasbiy sifatlarini shakllantirish	146
<i>Xolmatova Gulhayo Ulug'bekovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasining psixologik asoslari	151
<i>Xurvaliyeva Tarmiza Latipovna</i>	
Umumta'lim maktab direktorlarining boshqaruv samaradorligini oshirishda media va axborot savodxonligini rivojlantirish modelini takomillashtirish	156
<i>Abdulxakimova Ziyoda Latibjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining darsda muammoli STEAM loyihalarini yaratish ko'nikmalarini rivojlantirish	161
<i>M. S. Achilova</i>	
Optik tushunchalarni shakllantirish metodikasi	165
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Cho'liyeva Sofiya Sobirjon qizi, Shog'dorova Moxinur Bobomurot qizi</i>	
PHET simulyatsiyalari yordamida optikani o'rgatish	169
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Toshmirzayeva Buvioysha Panji qizi, Ruziyeva Jasmina Sirojiddin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy fikrlashini o'ziga xos jihatlari	173
<i>Gafurova Shoxista Erali qizi</i>	
O'zbekiston hududlarida yengil atletika infratuzilmasi va sportchilar tayyorlash tizimini tashkiliy-boshqaruv asoslari	178
<i>Hakimova Mushtariybonu Hamidovna, Tursunpolatova Ziyoda Jahongir qizi</i>	
O'zbekistonda mustaqil fikrlash muammosi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili	181
<i>Tursunova Dilbar Zafarovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Methodology for Developing Competencies in Primary Education and the Communicative Analysis of Oral Speech..... 184 Turumbetova Aygul Yusupbaevna	184
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini "Tarbiya" darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga o'rgatish metodikasi ..... 189 Ummatkulova Sayyora Shovkatovna	189
	Boshlang'ich sinflarda matematika ta'limini tashkil etish ..... 191 Saydullayeva Shabbona Ashraf qizi, Axtamqul Azamqulov, Anvar Yusupov	191
	Metakognitiv xabardorlik ko'rsatgichlarining ta'lim shakliga bog'liqligi..... 195 Ermatova Robiya Bekjonali qizi	195
	The Integration of Artificial Intelligence Technologies in Esp Instruction: Enhancing Professional Communicative Competence in Higher Education ..... 199 Ismailova Shaira Ferdausovna	199
	Intercultural Communicative Competence in English Language Teaching: Preparing Global Learners ..... 204 Maqsudova Gulnoz Olimovna	204
	Teaching Reading Through Multimodal Texts: Enhancing Comprehension and Engagement in EFL Classrooms ..... 208 Norboyeva Shahnoza Jo'rabek qizi	208
	Digital Technologies and Cognitive Competence Development in English Language Teaching ..... 212 Sharipova Muhabbat Erkinovna	212
	Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellektga asoslangan elektron o'quv resurslarini loyihalashning konseptual-pedagogik asoslari va didaktik muammolar tahlili..... 216 Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Raxmonov Ziyodillo Xusanovich	216
	Boshlang'ich ta'limda timss mezonlari: kontekstli muammolarga yondashuv ..... 222 Yo'ldoshev Farhodjon Baxtiyor o'g'li	222
	O'qituvchilarning qadriyatlarini va stressga barqarorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning psixologik tahlili ..... 227 Yuldashova Dilafuz Shavkatovna	227
	Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentsiyasini shakllantirish pedagogik muammo sifatida ..... 229 Safarova Madina Azamat qizi	229
	Социально-психологические особенности отношения студентов к использованию искусственного интеллекта chatgpt в образовательной деятельности..... 233 Аскарлова Гулрух Оринбасаровна	233
	Диалог культур в произведениях русскоязычных писателей Узбекистана XXI века ..... 239 Чернова Татьяна Алексеевна, Отакулов Ғолиб	239
	Русский язык как пространство межкультурной коммуникации в литературе Узбекистана ..... 242 Чернова Татьяна Алексеевна, Имамов Жавлонбек, Абдурахмонов Элбек	242
	Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya va sport tadbirlarining asosiy shakllari ..... 245 Abdulkarimov Nurmaxan Amirxanovich	245
	Orol bobo obrazi orqali inson va tabiat birligining talqini ..... 249 Hayotova Diyora Hamid qizi	249
	Yosh taekvondochilarda (10–12 yoshli) kuch, tezkorlik va ephillik sifatlarini takomillashtirish metodikasi .. 254 Iminova Z. B., Nazarova M. A.	254
	Oliy ta'lim muassasasi kafedra mudirlarida liderlik xususiyatini rivojlantiruvchi ijtimoiy-psixologik omillar .... 258 Mamatkulova Kimyoxon Abdugalilovna	258
	Mediafalsafaning oliy ta'lim tizimidagi didaktik imkoniyatlari va pedagogik funksiyalari ..... 265 Mirabdullayev Izzatillo Isroiljon o'g'li	265
	Maktabgacha ta'lim tashkiloti kun tartibini to'g'ri tashkil etishda tarbiyachining roli..... 271 Muminova Gulasal Baxodirovna	271
	Soft Skills yondashuvi asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik muloqot madaniyatini shakllantirish ..... 275 Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi	275
	Tasviriy faoliyat jarayonida eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning kognitiv jarayonlarini rivojlantirish .. 280 Sadirova Kamola Giyozovna	280

Inklyuziv ta'lim sharoitida maxsus pedagogik metodlar orqali o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash.....	284
<i>Suyunova Kamola Jamshed qizi, Suvonova Kamola Rayimkulovna</i>	
Web-dizayn texnologiyalari asosida bo'lajak informatika va axborot texnologiyalari o'qituvchilarining raqamli kompetentligini shakllantirish metodikasi	287
<i>Ulmasbek Abdubanapovich Yuldashev, Prof. Dr. Ayhan Istanbulu</i>	
O'smirlar axloqiy rivojlanishining psixologik determinantlari va ularni takomillashtirish mexanizmlari	293
<i>Umaraliyev Muzaffarjon Muhammadjon o'g'li</i>	
Oliy ta'limda o'zbek tili fanini o'qitish: muammo va yechimlar	297
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Folklor motivlarining bolalar xarakteri shakllanishidagi o'rni.....	300
<i>Safarova Nigora Oxunjonovna, Sayfilloyeva Jasmina Jahongirovna</i>	
Kreativ pedagogga qo'yiladigan talablar va uni shakllantirish bosqichlari	304
<i>Abdialimova Maxfuza Safarboy qizi</i>	
Biologiya darslarida STEM va biotexnologiya integratsiyasining nazariy poydevori	307
<i>Abdusamatov Abduqodir Norqul o'g'li</i>	
The Effectiveness of Project-Based Learning in Developing 21 st -Century Skills Among EFL Learners	314
<i>Axmatova Munisa Orif qizi</i>	
Autizm spektri buzilishi bo'lgan bolalarning o'yin faoliyati asosida ijtimoiylashuvi.....	320
<i>P. M. Pulatova, El'muradova Madina Yangiboy qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini xalq og'zaki ijodi asosidagi didaktik o'yinlar orqali rivojlantirishning lingvopsixologik va tarbiyaviy mexanizmlari	326
<i>Muqimova Gullola Qobil qizi, Sultonov Humoyun Ulug'murodovich</i>	
Tillarni o'qitish jarayonini modellashtirishning metodologik asoslari	330
<i>Nurkeldi Jarasbayev</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining informatika ta'limidagi o'rni va ahamiyati	334
<i>Abdullayev Abubakir Narzullayevich, Xurozboyeva Sevinch Abror qizi</i>	
Научно-методологические основы организации психопрофилактической и психокоррекционной работы в практической психологии	337
<i>Ядгарова Озода Ибрагимовна</i>	
Raqamli ta'lim muhitida birlamchi manbalar bilan ishlashning sun'iy intellektga asoslangan pedagogik-metodik mexanizmlari	342
<i>Yursinboyev Jaxongir Mexrojiddin o'g'li</i>	
Zamonaviy biologiyada umumiy genetikaning o'rni va istiqbollari	348
<i>Ko'bayev Jurabek Eshmamatovich</i>	
Разработка системы мониторинга информационной безопасности для высших учебных заведений... ..	352
<i>Хамроев Шохбоз Султонмуродович</i>	
Klaster metodi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnli masala yechish ko'nikmasini rivojlantirish ..	356
<i>Atoeva Laylo Akram qizi</i>	
Ta'lim subyekti sifatida o'qituvchi va sun'iy intellektning psixologik-pedagogik xususiyatlarini qiyosiy tahlil qilish	363
<i>Mirзахmatova Sayyora Saydaxmatovna</i>	
Research Methodologies for Examining English Texts Focused on Ecotourism Destinations	366
<i>Nurbek Yavqochev</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar aqliy rivojlanishida bolalar adabiyotining o'rni.....	369
<i>Yuldoshova Mexriniso</i>	
Integrativ yondashuvning logopedik mashg'ulotlar orqali dizartriyani korreksiyalashdagi ahamiyati	372
<i>Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li</i>	
Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi	378
<i>Axmedjanov Shuhrat Boltayevich</i>	
Og'zaki nutqni baholash va rivojlantirish omillari va nutqiy vaziyatlar	381
<i>G'aybulloyeva Feruza Bobir qizi</i>	
Hayotiy vaziyatlar asosida matematik tasavvurlarni shakllantirish	384
<i>Raimberdiyeva Sh. N., Ismoilova M. M.</i>	

The Role of Word Formation Processes in Enriching the Vocabulary of the English Language	387
<i>Qoldigiz Mirzayeva</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik rivojlanishini psixodiagnostika qilishning nazariy va amaliy asoslari	391
<i>Radjabova Dilnura Anvarbekovna</i>	
Maktabga tayyorlov yoshida aqliy tarbiyalashda didaktik o'yinlarning o'rni va ahamiyati.....	397
<i>Ziyodullayeva Ruxshona O'ral qizi, Ismoilov Bobur Tohirovich</i>	
O'quvchilarda tanqidiy fikrlash va axborotni saralash kompetensiyasini rivojlantirishning neyropedagogik mexanizmlari.....	401
<i>Xolmatova Saboxat Iloxomjon kizi</i>	
Akmeologik yondashuv asosida talabalarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishni takomillashtirish ...	408
<i>Xoshimova Muazzamxon Zaynalobidinovna</i>	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining dirijyorlik apparatini shakllantirishda qo'llaniladigan interfaol metodlarning ahamiyati.....	413
<i>Z. A. Nuraliyeva</i>	
3-sinf ona tili darsligidagi birikuvchanlikka doir mashqlar tahlili.....	417
<i>Safarov Firuz Sulaymonovich, Hamroyeva Zahro G'afforovna</i>	
Лингво-дидактические требования к организации дистанционного обучения иностранному языку: цифровизация, инклюзия и мировой опыт	420
<i>Азимова Ситора Рахимовна</i>	
Развитие альтруистической самоотверженности у подростков на основе прогрессии навыков позитивного мышления	429
<i>Ахрарова Шоира Батыровна</i>	
“Лишний человек” и трагическое осознание своей ненужности	433
<i>Мустафоева Холида Худжагелдиевна</i>	
Talaba-psixologning kasbiy muhim sifatlarini takomillashtirish amaliy ishga tayyorlik omili sifatida	438
<i>Nurimbetova Elmira Jumamuratovna</i>	
Texnologiya faniga sun'iy intellekt texnologiyalarini integratsiya qilishning pedagogik imkoniyatlari	441
<i>Abdufatayev Sherjaxon Abduazimovich, Yaminova Nargiza Nuriddinovna</i>	
Alisher Navoiy ijodiy merosida ustoz-shogird munosabatlarining aksiologik asoslari	444
<i>Abdullayeva Sabohat G'ayratullayevna</i>	
The Role of Artificial Intelligence in Enhancing English Language Teaching and Learning	448
<i>Asamatdinov Alim Baxtiyarovich, Ochilova Dilfuza Nematovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida monologik nutqni shakllantirishda savod o'rgatish, matn bilan ishlash va audiovizual vositalarning ahamiyati	451
<i>Ikromova Gulhida Axmadillo qizi, Axmadjonova Dilroz Abdulaxad qizi</i>	
Raqamlashtirish sharoitida talabalarda korrupsiyaga nisbatan intolerant madaniyatni rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari.....	456
<i>Axmedova Dilnora Kobiljonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida steam texnologiyasidan foydalanishning amaliy asoslari.....	460
<i>Boltayeva Nasiba Iltom qizi</i>	
Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi.....	464
<i>Bozorova Nigora Sodikjon qizi</i>	
Kontekstli yondashuv orqali bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining lisoniy-pragmatik kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	467
<i>Eshoqulova Kamola Ibroximovna</i>	
Eshitishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilar muloqot ko'nikmalarini shakllantirish texnologiyalari	471
<i>Isoqjonova Dilfuzaxon Muxtorjon qizi</i>	
Talabalik davrida o'quv faoliyatidan qoniqqanlik va lokus nazorat o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.....	474
<i>Jo'rayeva Iqbolxon Po'latovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida yo'l harakati xavfsizligi kompetensiyalarini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish metodikasi	479
<i>Jumayev Yunus Rashidovich</i>	

AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA KONFLIKTOLOGIK KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Xoshimova Muazzamxon Zaynalobidinovna

Farg'ona davlat universiteti

Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi

orcid.org/0009-0003-9305-3936

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy oliy ta'lim tizimida talabalarning konfliktologik kompetentligini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari akmeologik yondashuv nuqtai nazaridan tahlil etiladi. Maqolada "konfliktologik kompetentlik" tushunchasining psixologik-pedagogik mohiyati ochib berilgan bo'lib, uni shakllantirishda akmeologik yondashuvning metodologik imkoniyatlari ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, talaba shaxsini rivojlantirishda akmeologik yondashuvning o'ziga xos xususiyatlari va uning konfliktologik kompetentlikni tashkil etuvchi komponentlari - kognitiv, kommunikativ, regulyativ va reflektiv tarkibiy qismlar - hamda ularni baholash mezonlari va darajalari mufassal yoritilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, akmeologik yondashuv talabani o'z-o'zini anglash, kasbiy-shaxsiy rivojlanishga intilish va nizolarni konstruktiv hal etish qobiliyatini bir vaqtda shakllantirishga zamin yaratadi. Maqola pedagogika va psixologiya sohasidagi tadqiqotchilar, oliy ta'lim muassasalarining o'qituvchilari va amaliyotchi psixologlar uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: konfliktologik kompetentlik, akmeologik yondashuv, talaba shaxsi, kasbiy rivojlanish, nizolarni hal etish, kognitiv komponent, refleksiya, psixologik-pedagogik mohiyat, oliy ta'lim, kompetentlik mezonlari.

Abstract: This article analyzes the theoretical and methodological foundations for developing students' conflictological competence in the modern higher education system from the perspective of the acmeological approach. The psychological and pedagogical essence of the concept of "conflictological competence" is revealed, and the methodological potential of the acmeological approach in its formation is highlighted. Furthermore, the article provides a detailed description of the specific features of the acmeological approach in student personality development, as well as the components of conflictological competence-cognitive, communicative, regulatory, and reflective-and the criteria and levels used for their assessment. The research findings indicate that the acmeological approach creates favorable conditions for simultaneously developing students' self-awareness, motivation for professional and personal growth, and the ability to resolve conflicts constructively. The article is intended for researchers in the fields of pedagogy and psychology, higher education instructors, and practicing psychologists.

Key words: conflictological competence, acmeological approach, student personality, professional development, conflict resolution, cognitive component, reflection, psychological and pedagogical essence, higher education, competence assessment criteria.

Аннотация: В данной статье с позиции акмеологического подхода анализируются теоретико-методологические основы развития конфликтологической компетентности студентов в современной системе высшего образования. Раскрывается психолого-педагогическая сущность понятия "конфликтологическая компетентность", а также показаны методологические возможности акмеологического подхода в процессе её формирования. Кроме того, подробно освещаются специфические особенности акмеологического подхода в развитии личности студента, компоненты конфликтологической компетентности - когнитивный, коммуникативный, регулятивный и рефлексивный - а также критерии и уровни их оценки. Результаты исследования показывают, что акмеологический подход создаёт условия для одновременного формирования у студентов способности к самопознанию, стремления к профессионально-личностному развитию и навыков конструктивного разрешения конфликтов. Статья предназначена для исследователей в области педагогики и психологии, преподавателей высших учебных заведений и практикующих психологов.

Ключевые слова: конфликтологическая компетентность, акмеологический подход, личность студента, профессиональное развитие, разрешение конфликтов, когнитивный компонент, рефлексия, психолого-педагогическая сущность, высшее образование, критерии компетентности.

KIRISH

Jamiyatning jadal rivojlanishi, ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi va raqobat muhitining kuchayishi sharoitida shaxslararo va guruhlararo nizolarning soni tobora ortib bormoqda. Bu holat, ayniqsa, oliy ta'lim muhitida yaqqol namoyon bo'ladi: talabalar o'quv jarayonida, tengdoshlari va o'qituvchilar bilan muloqotda, kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorgarlik jarayonida turli xildagi ziddiyatli vaziyatlarga duch kelmoqdalar. Mazkur muammoni hal etishda talabalarning konfliktologik kompetentligini maqsadli shakllantirishga bo'lgan ehtiyoj tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Shu bilan birga, zamonaviy pedagogika fanida shaxsning kasbiy va psixologik kamolotini maksimal darajada ta'minlashga yo'naltirilgan akmeologik yondashuv alohida o'rin tutmoqda. Akmeologiya - shaxsning o'z imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishi, ijodiy va kasbiy yuksalishini o'rganuvchi fan sifatida - ta'lim jarayonini yangicha mazmun bilan boyitishga xizmat qilmoqda. Biroq akmeologik yondashuv asosida aynan konfliktologik kompetentlikni rivojlantirish masalasi hali yetarlicha tadqiq etilmagan bo'lib, bu ushbu maqolaning ilmiy yangiligi va amaliy ahamiyatini belgilab beradi.

Ushbu maqolaning maqsadi - akmeologik yondashuv asosida talabalarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslarini tahlil etish hamda uning psixologik-pedagogik mohiyatini ochib berishdan iborat.

Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1. "Konfliktologik kompetentlik" tushunchasining ilmiy-nazariy mohiyatini psixologik-pedagogik adabiyotlar tahlili asosida aniqlash;
2. Talaba shaxsini rivojlantirishda akmeologik yondashuvning metodologik imkoniyatlarini ko'rsatish;
3. Akmeologik yondashuv asosida konfliktologik kompetentlikning tarkibiy komponentlarini, mezonlari va darajalarini asoslash.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Konfliktologik kompetentlik masalasi xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan turli aspektlarda tadqiq etilgan.

B.I. Xasan (2003) konfliktologik kompetentlikni shaxsning ziddiyatli vaziyatlarni konstruktiv hal etish qobiliyati sifatida ta'riflagan bo'lsa, L.A. Petrovskaya (1997) uni muloqot kompetentligining tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqqan.

A.Ya. Antsupov va A.I. Shipilov (2006) esa bu tushunchani kasbiy muhit bilan bog'liq holda, to'qnashuvlarni bashorat qilish, oldini olish va hal etish qobiliyatlari majmui sifatida izohlaganlar.

O'zbek pedagogika fani nuqtai nazaridan N.A. Muslimov, Sh.S. Sharipov, O'.Q. Tolipov kabi olimlarning kompetentlikka asoslangan ta'lim sohasidagi tadqiqotlari metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, O.S. Anisimov va A.A. Derkachning akmeologiya sohasidagi asarlarida shaxsning kasbiy kamolotini ta'minlashda akmeologik yondashuvning imkoniyatlari keng yoritilgan.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlarda konfliktologik kompetentlik va akmeologik yondashuv alohida-alohida o'rganilgan. Ularni yaxlit birlikda - ya'ni akmeologik yondashuv orqali konfliktologik kompetentlikni maqsadli shakllantirishni nazariy jihatdan asoslash - tadqiqotlarda yetarli darajada o'z ifodasini topmagan. Aynan shu bo'shliqni to'ldirish ushbu maqolaning asosiy ilmiy hissasini tashkil etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Zamonaviy ta'lim paradigmasi shaxsni bilim va ko'nikmalar egasi sifatida emas, balki o'z hayoti va kasbiy faoliyatida mustaqil qarorlar qabul qila oladigan, murakkab vaziyatlarda samarali harakat qila biladigan komponent sifatida ko'radi. Shu nuqtai nazardan "kompetentlik" kategoriyasi pedagogika va psixologiya fanlarining markaziy tushunchalaridan biriga aylandi.

"Konfliktologik kompetentlik" tushunchasi ilk bor L.A. Petrovskaya (1997) tomonidan muloqot kompetentligining tarkibiy qismi sifatida ilmiy muomalaga kiritilgan. Olima bu tushunchani shaxsning ziddiyatli muloqot vaziyatlarini anglash, ularni tahlil etish va konstruktiv yo'l bilan hal etish qobiliyati majmui deb ta'riflagan. Keyinchalik B.I. Xasan (2003) ushbu tushunchani kengaytirgan holda konfliktologik kompetentlikni shaxsning nizoli vaziyatlarga nisbatan ijobiy yo'nalganligini, ularni boshqarish va bartaraf etishga doir bilim, malaka hamda shaxsiy tayyorgarligini o'z ichiga oluvchi integrativ sifati sifatida izohlagan.

A.Ya. Antsupov va A.I. Shipilov (2006) esa bu kompetentlikni kasbiy faoliyat kontekstida ko'rib chiqib, uni uch qatlamli tuzilma - kognitiv, emotsional va xulq-atvor qatlamlari - orqali tavsiflagan. Ularning fikricha, haqiqiy konfliktologik kompetentlik faqat nazariy bilimlardan iborat bo'lmay, balki real hayotiy va kasbiy vaziyatlarda ushbu bilimlarni tatbiq eta olish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi.

O'zbek pedagogikasida N.A. Muslimov va O'.Q. Tolipovlarning kompetentlikka asoslangan ta'lim sohasi-dagi tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, o'zbek talabasi uchun konfliktologik kompetentlik nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy-madaniy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Zero, o'zbek jamiyatida nizolarni muloqot va murosa orqali hal etish an'anasi milliy qadriyatlar tizimiga singib ketgan bo'lib, bu xususiyat konfliktologik kompetentlikning mazmunini boyitadi va unga milliy o'ziga xoslik baxsh etadi.

Yuqoridagi tahlil asosida ushbu tadqiqotda konfliktologik kompetentlik quyidagicha ta'riflanadi: talabani nizo va ziddiyatli vaziyatlarni psixologik jihatdan to'g'ri idrok etishi, ularning kelib chiqish sabablarini tushunishi, emotsiyalarini boshqarishi hamda muzokara, mediatsiya va konstruktiv muloqot vositasida hal etish qobiliyatlarining yaxlit integratsiyasi. Bu ta'rif konfliktologik kompetentlikni statik bilimlar yig'indisi sifatida emas, balki dinamik, rivojlanuvchi va kasbiy kamolot bilan uzviy bog'liq shaxsiy sifat sifatida ko'rib chiqishni taqozo etadi.

Akmeologiya - yunoncha "akme" (cho'qqi, yuksak nuqta) va "logos" (ta'limot) so'zlaridan hosil bo'lgan bo'lib, shaxsning o'z hayoti, faoliyati va munosabatlarida yuksak darajaga erishishi qonuniyatlarini o'rganuvchi fandir. Bu fan B.G. Ananov tomonidan asos solingan bo'lib, keyinchalik A.A. Derkach, V.G. Zazykin, O.S. Anisimov va boshqa olimlar tomonidan mustaqil fan sifatida shakllantirilgan.

Akmeologik yondashuvning pedagogikadagi metodologik mohiyati shundaki, u ta'lim jarayonini bilim uzatishning oddiy mexanizmidan chiqarib, shaxsning o'z potensialini maksimal darajada ro'yobga chiqarishiga yo'naltirilgan maqsadli jarayonga aylantiradi. Ushbu yondashuv uchta asosiy metodologik tamoyilga tayanadi.

Birinchi tamoyil - rivojlanish va yuksalishga yo'nalganlik tamoyili. Akmeologik yondashuv talabani "hozirgi holati"dan "imkoniy yuksak holati"ga tomon harakatlanuvchi subyekt sifatida ko'radi. Bu tamoyil o'qituvchidan talabalarda faqat hozirgi bilim va ko'nikmalarni emas, balki ularning kasbiy va shaxsiy "akme"sigam erishishlari uchun zarur bo'lgan ichki motivatsiya va intilishni ham shakllantirishni talab etadi.

Ikkinchi tamoyil - subyektklik tamoyili. Akmeologik yondashuvda talaba ta'lim jarayonining passiv obyekti emas, balki faol subyekti sifatida qaraladi. U o'z rivojlanish maqsadlarini o'zi belgilaydi, o'z kuchli va zaif tomonlarini anglaydi hamda kasbiy kamolot yo'lida ongli qarorlar qabul qiladi. Bu xususiyat konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishda ayniqsa muhim: talaba nizoli vaziyatni boshqalar uchun hal qilish emas, balki o'zi uchun shaxsiy o'sish imkoniyati sifatida qabul qila olishi kerak.

Uchinchi tamoyil - yaxlitlik tamoyili. Akmeologik yondashuv shaxsni bio-psixo-sotsial yaxlit tizim sifatida ko'rib, uning intellektual, emotsional, irodaviy va ijtimoiy sohalarini bir-biridan ajratmaydi. Konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishda ham ushbu yaxlitlik tamoyilidan kelib chiqib harakat qilinadi: talabada faqat nizoni hal qilishning nazariy bilimlarini shakllantirish yetarli emas, u bir vaqtning o'zida emotsional intellektini, muloqot madaniyatini va refleksiv fikrlashini ham rivojlantirishi lozim.

Oliy ta'lim muhitida akmeologik yondashuvni amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlaridan biri - uning individual ta'lim traektoriyasi g'oyasi bilan uzviy bog'liqligi. Har bir talabani konfliktologik kompetentligi turli boshlang'ich darajadan shakllanadi: biri muloqotda kuchli, emotsiyalarni boshqarishda zaif bo'lsa, boshqasi aksincha bo'lishi mumkin. Akmeologik yondashuv bu individual farqlarni kamchilik sifatida emas, balki shaxsiy rivojlanish resursi sifatida ko'radi va ta'lim jarayonini har bir talabani individual imkoniyatlariga moslashtirishni talab etadi.

Bundan tashqari, akmeologik yondashuv refleksiyani rivojlantirishning asosiy mexanizmi sifatida alohida o'ringa qo'yadi. Refleksiya - shaxsning o'z faoliyati, fikri va his-tuyg'ularini ongli ravishda kuzatish, tahlil etish va baholash qobiliyati - konfliktologik kompetentlikning shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Nizo vaziyatida o'zini kuzata oluvchi, o'z reaksiyalarini boshqara oluvchi va xatolaridan o'rganuvchi talaba konfliktologik kompetentlikning yuksak darajasiga erishishi mumkin. Aynan shu nuqtada akmeologiya va konfliktologiya bir-birini organik tarzda to'ldiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Konfliktologik kompetentlikning tuzilmasini tahlil qilish uning bir necha o'zaro bog'liq komponentlardan iborat murakkab psixologik tizim ekanligini ko'rsatadi. Akmeologik yondashuv nuqtai nazaridan ushbu kompetentlik quyidagi to'rtta asosiy komponentdan tashkil topadi.

Kognitiv komponent - talabani nizolar tabiati, kelib chiqish sabablari, dinamikasi va hal etish strategiyalari haqidagi bilimlar tizimini o'z ichiga oladi. Bu komponent konfliktologik kompetentlikning nazariy poydevori bo'lib, talabani nizo diagnostikasini to'g'ri o'tkaza olishi, turli tomonlarning manfaatlari va pozitsiyalarini farqlay bilishi, mediatsiya va muzokaraning asosiy tamoyillarini bilishi bilan ifodalanadi. Akmeologik yondashuv bu bilimlarni quruq axborot sifatida emas, balki shaxsiy kasbiy faoliyat bilan chambarchas bog'liq holda o'zlash-tirishni talab etadi.

Kommunikativ-emotsional komponent - nizoli vaziyatlarda samarali muloqot olib borish, faol tinglash, "men-xabarlari" texnikasidan foydalanish, empatiya ko'rsatish va shu bilan birga o'z emotsional holatini nazorat

qila olish qobiliyatlarini qamrab oladi. Bu komponent ayniqsa muhim, chunki ko'pchilik nizolar nafaqat manfaatlar to'qnashuvi, balki emotsional boshqaruv etishmasligi natijasida kelib chiqadi yoki chuqurlashadi. Akmeologik yondashuv talabdan emotsional intellektini ongli ravishda rivojlantirishni, ya'ni o'z his-tuyg'ularini anglash va ularni konstruktiv yo'naltirish qobiliyatini talab etadi.

Regulyativ-xulq-atvor komponenti - talabning nizo vaziyatida maqbul xatti-harakat strategiyasini tanlash va uni amalga oshirish qobiliyatini ifodalaydi. K. Tomasning nizo xatti-harakati modeli (raqobat, hamkorlik, murosa, qochish, moslashuv) asosida talaba har bir vaziyatga mos strategiyani tanlay olishi va uni moslashuvchan tarzda qo'llay bilishi lozim. Akmeologik nuqtai nazardan bu komponent shaxsning irodaviy sifatleri va kasbiy o'z-o'zini boshqarish bilan bevosita bog'liq.

Refleksiv komponent - talabning o'z konfliktologik kompetentligini baholash, kamchiliklarini aniqlash va ularni bartaraf etishga ongli intilish qobiliyatidir. Bu komponent akmeologik yondashuvning o'zagi bo'lib, yuqoridagi uch komponentni birlashtiruvchi va ularni yuksak darajaga ko'taruvchi integratsion funksiyani bajaradi. Refleksiv jihatdan rivojlangan talaba har bir nizoli vaziyatni o'zining kasbiy va shaxsiy o'sishi uchun qimmatli tajriba sifatida idrok eta oladi.

Ushbu komponentlar asosida konfliktologik kompetentlikning mezonlari quyidagicha belgilanadi:

- motivatsion mezon (nizolarni konstruktiv hal etishga ichki intilish mavjudligi);
- kognitiv mezon (nazariy bilimlarning chuqurligi va tizimlilik darajasi);
- operatsional mezon (amaliy ko'nikma va malakalarning rivojlanganlik darajasi);
- refleksiv mezon (o'z faoliyatini tahlil eta olish qobiliyati).

Mazkur mezonlar asosida konfliktologik kompetentlikning uch darajasi ajratiladi.

1. **Reproduktiv daraja** - talaba nizolar haqida umumiy bilimlarga ega, lekin ularni mustaqil vaziyatlarda qo'llay olmaydi; emotsiyalar ustidan nazorat zaif; o'z xatolarini tan olishda qiyinchilik sezadi.
2. **Produktiv daraja** – talaba nazariy bilimlarni standart vaziyatlarda qo'llay oladi; muloqotda ma'lum darajada emotsional nazoratni ta'minlaydi; refleksiv faollik kuzatiladi.
3. **Kreativ daraja** - talaba notipikal, murakkab nizo vaziyatlarida ham samarali harakat qila oladi; turli strategiyalarni moslashuvchan tarzda birlashtiradi; kuchli refleksiv va emotsional boshqaruv qobiliyatiga ega; nizoli vaziyatlarni shaxsiy o'sish uchun imkoniyat sifatida idrok etadi.

Shunday qilib, akmeologik yondashuv asosida konfliktologik kompetentlikni rivojlantirish jarayoni shaxsning reproduktiv darajadan kreativ darajaga tomon bosqichma-bosqich yuksalishi sifatida talqin etiladi. Bu yuksalish o'z-o'zidan yoki tasodifiy ravishda emas, balki maqsadli pedagogik ta'sir, refleksiv mashg'ulotlar va amaliy trening asosida ro'y beradi. Akmeologik yondashuvning eng muhim hissasi shundaki, u bu jarayonni tashqaridan yuklanadigan talabdan emas, balki talabning ichki o'sishga bo'lgan tabiiy intilishidan boshlatadi va shu asosda barqaror, uzoq muddatli kompetentlikni shakllantirishni ta'minlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu maqolada akmeologik yondashuv asosida talabalarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari tahlil etildi. Olib borilgan tadqiqot quyidagi ilmiy xulosalar chiqarish imkonini berdi.

*Birinchi*dan, "konfliktologik kompetentlik" tushunchasi zamonaviy psixologik-pedagogik adabiyotlarda turlicha talqin qilinishiga qaramasdan, uning mohiyati bir nuqtada birlashadi: bu shaxsning nizoli vaziyatlarni konstruktiv, emotsional jihatdan muvozanatli va muloqotga asoslangan tarzda hal etish qobiliyatidir. Ushbu kompetentlik statik bilimlar yig'indisi emas, balki shaxsiy tajriba, refleksiya va kasbiy rivojlanish bilan o'sib boruvchi dinamik sifattir. Shuning uchun uni shakllantirishda an'anaviy axborot uzatuvchi ta'lim yondashuvlari yetarli emas - jarayonni shaxsning ichki resurslari va o'sish motivatsiyasiga tayanadigan metodologiya asosida tashkil etish zarur.

*Ikkinchi*dan, akmeologik yondashuv aynan shunday metodologiyani taqdim eta oladi. Uning uchta asosiy tamoyili – rivojlanish va yuksalishga yo'nalganlik, subyektlik va yaxlitlik - konfliktologik kompetentlikni shakllantirish maqsadlariga organik mos keladi. Akmeologik yondashuv talabani o'z rivojlanishining faol boshqaruvchisiga aylantiradi, nizoli vaziyatlarni salbiy hodisa sifatida emas, balki shaxsiy va kasbiy o'sish uchun qimmatli imkoniyat sifatida qabul qilishga undaydi. Bu esa konfliktologik kompetentlikning barqaror, uzoq muddatli shakllanishini ta'minlovchi eng muhim psixologik sharoitdir.

Uchinchidan, konfliktologik kompetentlikning tarkibiy tuzilmasi to'rtta o'zaro bog'liq komponentdan iborat: kognitiv, kommunikativ-emotsional, regulyativ-xulq-atvor va refleksiv. Ushbu komponentlar bir-birini to'ldiradi va yaxlit tizim sifatida ishlaydi. Ayniqsa, refleksiv komponent alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u qolgan uchta komponentni birlashtiruvchi va ularning rivojlanishini ta'minlovchi integratsion mexanizm vazifasini bajaradi. Akmeologik yondashuv doirasida refleksiya nafaqat o'quv faoliyatining natijasini, balki uning asosiy vositasini ham tashkil etadi.

To'rtinchidan, motivatsion, kognitiv, operatsional va refleksiv mezonlar asosida aniqlangan uch daraja - reproduktiv, produktiv va kreativ - konfliktologik kompetentlikning rivojlanish dinamikasini aniq tasvirlash va har bir talabning hozirgi holatini diagnostika qilish imkonini beradi. Bu darajalar tizimi amaliy jihatdan ham muhim: o'qituvchi va amaliyotchi psixolog uchun u talabning qaysi komponentini qaysi metodlar yordamida rivojlantirish kerakligini belgilashda ishonchli yo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Umuman olganda, olib borilgan nazariy tahlil shuni ko'rsatadiki, akmeologik yondashuv va konfliktologik kompetentlik o'rtasida chuqur metodologik hamohanglik mavjud. Ikkalasi ham shaxsning o'z imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishiga, o'z-o'zini boshqarish va rivojlantirish qobiliyatiga hamda hayotiy va kasbiy vaziyatlarga nisbatan faol, ijodiy munosabatiga tayanadi. Shu sababli akmeologik yondashuv oliy ta'lim muhitida konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishning nafaqat samarali, balki metodologik jihatdan eng asoslangan yo'nalishi hisoblanadi.

Tadqiqotning istiqbollari jihatidan ta'kidlash lozimki, ushbu nazariy asoslar keyingi bosqichda - ikkinchi bobda - pedagogik tizim va model shaklida konkretlashtirilishi, uchinchi bobda esa tajriba-sinov ishlari orqali amaliy jihatdan tasdiqlanishi lozim. Shu tariqa, nazariy xulosalarni amaliyot bilan bog'lash ushbu tadqiqotning to'liq ilmiy salohiyatini namoyon etadi va konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishga doir yangi pedagogik yechimlar ishlab chiqishga zamin hozirlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni 23.09.2020 yildagi O'RQ-637-son Qonuni. - Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarda Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni Farmoni. - Toshkent, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi Qarori. - Toshkent, 2019.
4. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. – СПб. : Питер, 2001. – 288 с.
5. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфликтология : учебник для вузов. – М. : ЮНИТИ, 2006. – 591 с.
6. Анисимов О. С., Деркач А. А. Основы общей и управленческой акмеологии. – М. : РАГС, 1995. – 272 с.
7. Деркач А. А., Зазыкин В. Г. Акмеология : учебное пособие. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
8. Петровская Л. А. Компетентность в общении: социально-психологический тренинг. – М. : Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.
9. Хасан Б. И. Конструктивная психология конфликта. – СПб. : Питер, 2003. – 250 с.
10. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish. - Toshkent: Fan, 2004. - 162 b.
11. Tolipov O'.Q., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. - Toshkent: Fan, 2006. - 212 b.
12. Sharipov Sh.S. Oliy ta'limda kompetentlikka asoslangan yondashuv. - Toshkent: TDPU, 2009. - 184 b.
13. Belkin A.S. Akmeologiya - novoye napravleniye v pedagogicheskoy nauke // Pedagogika. - 2001. - №5. - S. 21–27.
14. Громова О. Н. Конфликтология : курс лекций. – М. : ЭКМОС, 2000. – 320 с.
15. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала. – М. : Московский психолого-социальный институт (МПСИ), 2004. – 752 с.
16. Емельянов С. М. Практикум по конфликтологии. – СПб. : Питер, 2009. – 384 с.
17. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития. – М. : Академия, 2006. – 240 с.
18. Хасан Б. И., Сергоманов П. А. Разрешение конфликтов и ведение переговоров. – М. : МИРИ, 2001. – 176 с.
19. Xoshimova M. Akmeologik yondashuv asosida talabalarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirish // Pedagogika va psixologiya. - 2025. - №3. - B. 45-52.
20. Nazarova D.X. Talabalarda muloqot kompetentligini shakllantirish: dis. ... ped. fan. nomz. - Toshkent: TDPU, 2018. - 178 b.
21. Rasulova Z.D. Oliy ta'limda shaxs rivojlanishiga akmeologik yondashuv // Zamonaviy ta'lim. - 2021. - №7. - B. 38-44.
22. Toshmatova G.A. Konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari: dis. ... ped. fan. nomz. - Toshkent, 2020. - 165 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.